

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного, адміністративного та
фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Правовий статус господарських об’єднань”

Студентки 3 курсу ПР - 31 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Сосін О.С.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Поняття господарських об'єднань.....	5
2. Види та організаційно-правові форми об'єднань підприємств.....	16
3. Функції та компетенція об'єднання підприємств. Управління об'єднанням підприємств.....	28
Висновки.....	33
Список використаних джерел.....	35

ВСТУП

Правовий статус господарських об'єднань визначається Господарським кодексом України (далі – ГКУ).

Згідно з ГКУ господарським об'єднанням визнається «об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність». Об'єднанням підприємств визнається «господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань». «Об'єднання підприємств є юридичною особою».

Державні господарські об'єднання створені в стратегічних галузях економіки й виконують соціально-економічні завдання, задовольняючи потреби держави та суспільства. Разом із тим ці суб'єкти господарювання наділені повноваженнями управління щодо підпорядкованих їм підприємств. Саме ця обставина зумовлює в науковій літературі суперечливість щодо їх правової природи. Крім того, надання з боку уповноважених органів управління деяких повноважень державним господарським об'єднанням зумовлює ототожнення їх із органами виконавчої влади або такими, які створені в їх структурі. Це призводить до невиправданого розширення переліку органів виконавчої влади та неправильного застосування законодавства. Отже, вказана тема є актуальною й потребує всебічного вивчення.

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується досить суперечливими тенденціями з впливом на результати діяльності підприємств великої кількості негативних чинників як об'єктивних, так і суб'єктивних. Так, за офіційно оприлюдненими даними діяльність значної кількості підприємств є збитковою. Позитивні зміни щодо конкурентоспроможності, фінансового стану та підвищення економічного потенціалу можуть сьогодні забезпечити далеко не всі суб'єкти господарювання. Одним із дієвих інструментів виходу з кризового стану та забезпечення економічної ефективності є об'єднання підприємств.

Однак на сьогодні навіть чинне законодавство містить неоднозначні положення щодо визначення сутності об'єднання підприємств, а також їхніх видів і форм. Аналіз наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів також виявляє різнобічність підходів як до трактування самої сутності об'єднань підприємств, так і до їх класифікації. Це зумовлює потребу дослідження економічної сутності об'єднань підприємств і вдосконалення їх класифікації, особливо з огляду на появу й розвиток нових, сучасних форм взаємодії суб'єктів господарювання шляхом створення різних об'єднань.

Актуальність теми. Питання правового статусу об'єднань підприємств було предметом дослідження багатьох учених: В.В. Лаптева, А.В. Венедиктова, М.І. Коняєва, І.А. Ісаєва, С.М. Грудницької, В.О. Джуринаського, В.С. Щербини, І.М. Кравець. Проте наразі в юридичній літературі, на нашу думку, недостатньо досліджено поняття державного господарського об'єднання. До того ж серед дослідників немає єдиної точки зору щодо їх правової природи.

Мета курсової роботи – дослідження правового статусу господарських об'єднань.

Об'єктом дослідження є правовий статус господарських об'єднань.

Предметом дослідження є особливості правового статусу господарських об'єднань.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- охарактеризувати поняття господарських об'єднань;
- проаналізувати види та організаційно-правові форми об'єднань підприємств;
- визначити функції та компетенцію об'єднання підприємств, дослідити особливості управління об'єднанням підприємств.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

1. ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Об'єднання підприємств існують у багатьох країнах. Це пов'язано з тим, що виконання складних завдань дуже часто виявляється неможливим у рамках одного підприємства (важка, оборонна, суднобудівна промисловість, залізничний транспорт). У зв'язку з цим відбувається об'єднання зусиль декількох підприємств із централізованим управлінням. Серед зарубіжних об'єднань варто відзначити концерни в Німеччині, які набувають форми угоди про домінацію або угоди про передачу прибутку; об'єднання в Нідерландах; компанії та корпорації у Великобританії, зокрема ті, які створені в результаті націоналізації (корпорація "British Shipbuilders Corporation", компанія "British Aerospace", корпорація "British Rail").

В Україні існує низка державних господарських об'єднань: концерни «Укрторф», «Ядерне паливо», «Украгротехсервіс», «Національне виробничо-аграрне об'єднання «Масандра», «Укроборонпром», «Лорта»; корпорації «Укрбуд», «Укрмонтажспецбуд», «Радон», «Украгропромбуд» тощо. Правовий статус окремих державних господарських об'єднань вирізняється певними особливостями: обсягом повноважень щодо підприємств-учасників, можливістю створення нових суб'єктів господарювання, ступенем впливу уповноваженого органу управління. Однак наука господарського права не може обмежитися систематизацією видимих ознак об'єднань, а має дослідити їх сутність [14, с. 191-195].

Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до ГК України та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. В об'єднання підприємств можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а

підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав.

Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання. Об'єднання підприємств є юридичною особою.

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як господарські об'єднання або як державні чи комунальні господарські об'єднання.

Господарським об'єднанням є об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність.

Господарські об'єднання діють на основі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками.

Державним (комунальним) господарським об'єднанням є об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням КМУ, або у визначених законом випадках рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування.

Державне (комунальне) господарське об'єднання діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання [13, с. 27-30].

«Поняття» й «сутність» є різними за змістом категоріями. Якщо перше розкриває основні ознаки предмета дослідження, то друге означає його внутрішній зміст. Основними ознаками державного господарського об'єднання є його структура, порядок управління, мета діяльності, а сутність розкривається через з'ясування місця серед інших суб'єктів господарського права та взаємозв'язку з уповноваженими органами управління.

Аналіз сучасної юридичної літератури свідчить про те, що існують різні точки зору щодо сутності державних господарських об'єднань. Проаналізуємо їх, щоб визначити найбільш обґрунтовану.

Погляду про те, що державні господарські об'єднання є суб'єктами організаційно-господарських повноважень, дотримуються вчені І.М. Кравець та О.М. Вінник. Указана точка зору І.М. Кравець мотивується тим, що підприємства-учасники наділяють господарське об'єднання організаційно-господарськими повноваженнями, юридичною підставою яких є установчий документ, де вони закріплені. Інша прихильниця цієї позиції – О.М. Вінник – зазначає закон як юридичну підставу цих повноважень.

Згідно з іншою позицією, господарські об'єднання належать до суб'єктів господарювання. Цей підхід підтримують учені В.О. Джуринський і В.С. Щербина, обґрунтовується він метою створення та господарською компетенцією зазначених об'єднань. Крім того, норми, які регулюють діяльність господарських об'єднань, уміщено саме в розділі II Господарського кодексу України під назвою «Суб'єкти господарювання».

Аналіз наукових робіт О.П. Віхрова дає змогу виокремити також третю позицію, яку можна вважати компромісною. Дослідник стверджує, що господарські об'єднання є «господарськими організаціями з правами юридичної особи», оскільки більшість видів об'єднань підприємств мають певні організаційно-господарські повноваження щодо учасників, характер і обсяг яких установлюється засновницькими документами [17, с. 11-12].

Для з'ясування правової природи державних господарських об'єднань варто звернутися до законодавства. Як впливає з розділу II Господарського кодексу України, об'єднання підприємств належать до суб'єктів господарювання. При цьому державне господарське об'єднання має всі його ознаки: організаційно-правову форму, статут, майнову відокремленість на праві господарського відання або оперативного управління, господарські права й обов'язки, здатність нести відповідальність за результати своєї діяльності, безпосереднє здійснення господарської діяльності.

Разом із тим різні наукові погляди на сутність державних господарських об'єднань викликає наявність у Господарському кодексі України терміна «організаційно-господарський», що використовується в трьох значеннях:

повноваження, відносини, зобов'язання. Отже, варто проаналізувати ці поняття, щоб з'ясувати, як саме вони стосуються державного господарського об'єднання.

По-перше, ч. 5 ст. 22 Господарського кодексу України вказує, що право власності реалізується державою через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання. Згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності», державні господарські об'єднання зараховані до суб'єктів управління об'єктами державної власності. Однак чи є державне господарське об'єднання суб'єктом організаційно-господарських повноважень? Видається, що ні, оскільки аналіз ч. 5 ст. 22 Господарського кодексу України дає змогу стверджувати, що мова йде про уповноважені (вищі) органи управління, а не про правління об'єднання та генерального директора, оскільки б тоді кожний суб'єкт господарювання можна вважати суб'єктом організаційно-господарських повноважень: загальні збори – щодо акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю; директор – щодо підприємства. Те саме стосується державних господарських об'єднань, яким передані права уповноважених органів управління або які мають широкі повноваження відповідно до законодавства: в будь-якому випадку орган управління входить до складу об'єднання [16, с. 191-195].

Невипадково І.М. Кравець вказує, що організаційно- господарські повноваження мають «господарські об'єднання щодо підприємств-учасників». Із цього твердження випливає, що «господарське об'єднання» є окремим суб'єктом господарського права, який має щодо підприємств-учасників організаційно-господарські повноваження. При уважному розгляді цієї точки зору можна виявити її серйозну уразливість. Справа в тому, що господарське об'єднання є нічим іншим як сукупністю підприємств-учасників. При цьому підприємства не мають права управляти один одним. Що ж тоді має на увазі дослідниця під поняттям «господарське об'єднання»? Насправді мова йде про правління об'єднання та генерального директора, а не окремий суб'єкт

господарського права. Викладене підводить до висновку, що оскільки орган управління входить до складу об'єднання, то між ним і підприємствами-учасниками складаються внутрішньогосподарські відносини. Відповідно, орган управління не має щодо підприємств-учасників організаційно-господарських повноважень.

Натомість зазначені в ч. 6 ст. 3 Господарського кодексу України організаційно-господарські відносини, що виникають між суб'єктом господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю, складаються в цьому випадку між уповноваженими органами управління (Кабінет Міністрів України, міністерство) та державними господарськими об'єднаннями, що не надає останньому організаційно-господарських повноважень [16, с. 208-209].

По-третє, організаційно-господарські зобов'язання, як указано в ч. 2 ст. 176 Господарського кодексу України, виникають між суб'єктом господарювання і власником, який є засновником цього суб'єкта, або органом державної влади. У цьому випадку саме Кабінет Міністрів України або міністерство як засновник має організаційно-господарські повноваження щодо підпорядкованого йому державного господарського об'єднання. Також указані зобов'язання можуть виникати між суб'єктами господарювання, які разом організують об'єднання підприємств. Однак цей вид зобов'язань здійснюється в рамках державного господарського об'єднання та, як вказує Г.Л. Знаменський, належить до внутрішньогосподарських. Подібні відносини характерні для будь-якого суб'єкта господарювання, який складається із цехів, відділів та інших підрозділів.

Між тим чітке розуміння організаційно-господарських повноважень у законодавстві відсутнє. У теорії господарського права існує лише тлумачення організаційно-господарських правовідносин, яке надав О.П. Віхров: вони «... виступають як специфічний результат впливу норм господарського права на фактичні відносини, що складаються у процесі організації суспільного виробництва, розподілу та обміну». Узагалі позиція вчених щодо характеру

організаційно-господарських відносин і суб'єктів, які мають відповідні повноваження, є суперечливою. Так, О.М. Переверзев вважає корпоративні відносини різновидом організаційно-господарських, В.В. Щербина заперечує це. До суб'єктів організаційно-господарських повноважень І.М. Кравець зараховує Верховну Раду України й Кабінет Міністрів України. Цю позицію не підтримує В.М. Коваль, зазначаючи, що вказані державні органи не є суб'єктами організаційно-господарських повноважень, оскільки це суперечить змісту ст. 176 Господарського кодексу України. Аналогічну позицію займає також О.П. Віхров, указуючи, що Верховна Рада України безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єктів господарювання. Отже, правові норми, які регулюють організаційно-господарські повноваження, потребують удосконалення. Про це також зазначають В.В. Щербина, В.М. Коваль, П.М. Любченко, Ю.М. Берездецький.

Як було зазначено вище, правовий статус деяких державних господарських об'єднань має певні особливості. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» наводить повноваження, які мають усі державні господарські об'єднання. З урахуванням специфіки та виникнення необхідності об'єднанням надаються додаткові права, що закріплюються в статутах об'єднань, законах (наприклад, Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» надає додаткові повноваження державному концерну «Укроборонпром») і постановах уряду (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.1997 № 1464, державному концерну «Украгротехсервіс» надано повноваження «державного агента з отримання, використання та забезпечення погашення кредиту»). Отже, об'єктивна необхідність врахування специфіки діяльності державного господарського об'єднання веде до індивідуалізації їх правового становища [12, с. 59-62].

У зв'язку з наведеним виникає питання: чи може окремо взяте державне господарське об'єднання мати особливий, відмінний від інших, правовий статус? На нашу думку, так, оскільки законодавство не встановлює із цього

приводу обмежень. Крім того, наприклад, у США не існує двох однакових за правовим статусом корпорацій. Це пов'язано з тим, що кожна з них має певну мету, функції і структуру.

Зокрема, державний концерн «Укроборонпром» має значно ширші повноваження порівняно з іншими державними господарськими об'єднаннями. Так, концерн уповноважений створювати юридичні особи в оборонно-промисловому комплексі, приймати рішення щодо їх реорганізації й ліквідації, надавати згоду на відчуження і списання об'єктів управління державної власності в оборонно-промисловому комплексі учасників концерну, здійснювати управління корпоративними правами держави стосовно пакетів акцій, що належать державі в статутних капіталах акціонерних товариств і передані в управління концерну тощо [13, с. 27-30].

Через це дуже часто державний концерн «Укроборонпром» у судовій практиці помилково ототожнюється з органом виконавчої влади та органом, утвореним у структурі органів виконавчої влади. Чи є підстави для таких тверджень? На нашу думку, немає, оскільки чинне законодавство не надає такого статусу концерну. Так, відповідно до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі», він є лише суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. Також зі змісту Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укроборонпром» від 29.12.2010 № 1221 не випливає, що концерн наділяється повноваженнями виконавчого органу або входить до його структури. Отже, ототожнення державного концерну «Укроборонпром» із державним органом видається неправильним із позицій чинного законодавства України. Крім того, у вітчизняній юридичній літературі подібне твердження також не зустрічається.

Господарський кодекс України трактує поняття «державне господарське об'єднання» як об'єднання підприємств, утворене державними підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або у визначених законом випадках рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять

підприємства, що утворюють об'єднання) чи рішенням компетентних органів місцевого самоврядування. Загальне ж формулювання поняття «об'єднання підприємств» Кодекс зазначає так: об'єднання підприємств – це господарська організація, утворена в складі двох або більше підприємств з метою координації їхньої виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних і соціальних завдань. Чи прийнятні такі трактування в сучасних умовах? Уважаємо, що ні, оскільки мають суттєві недоліки.

По-перше, не можна погодитися з «координацією діяльності» як метою об'єднань підприємств. Лише асоціація як організаційно-правова форма створюється з метою координації підприємств-учасників. Ураховуючи вказане, не видається можливим з'ясувати, в чому полягає особливість асоціації як організаційно- правої форми об'єднань підприємств.

Як правильно зазначає А.М. Асаул, мета суб'єкта підприємницької діяльності – це «предмет прагнення, заздальгідь намічений кінцевий задум, очікуваний результат дії підприємця, те, в ім'я чого він працює». При цьому навряд чи можна погодитися з тим, що кінцевим задумом діяльності об'єднання є координація діяльності. Так, наприклад, метою державного концерну «Ядерне паливо» є створення виробництва ядерного палива. З урахуванням указанного вважаємо, що координація діяльності є лише способом досягнення мети об'єднання підприємств [9, с. 152-153].

Що має на увазі законодавець під соціальними та економічними завданнями? У науковій юридичній літературі ґрунтовне дослідження правового статусу державних підприємств здійснено І.М. Любімовим, який виділив такі цілі їхньої діяльності: здійснення господарської, інноваційної діяльності; ефективне використання об'єктів державної власності; вирішення соціальних завдань. Не викликає сумніву, що, оскільки державне господарське об'єднання являє собою сукупність державних підприємств, їх цілі переважно збігаються. Також варто погодитися з І.М. Любімовим та Л.В. Винар, що мета державних підприємств є похідною від функцій держави. Наприклад, мета

державного концерну «Укроборонпром» є похідною від функції держави щодо забезпечення обороноспроможності країни та державної безпеки.

З огляду на вказане варто звернути окрему увагу на таку мету, як інноваційна діяльність. Зарубіжні дослідження в цій сфері стверджують, що державним підприємствам потрібні нові показники діяльності, які виходять за рамки звичайних економічних досягнень, серед них, зокрема, відзначаються інновації. У світлі останніх подій – антитерористичної операції – інноваційна діяльність стала актуальною насамперед в оборонно-промисловому комплексі. Так, на початку 2014 року українська оборонна промисловість виявилась фактично неіснуючою, у зв'язку з чим постало питання її модернізації та впровадження сучасних технологій. Задля цього державний концерн «Укроборонпром» натеper працює із зарубіжними компаніями “Textron” (щодо передавання технологій модернізації позашляховиків), “Inkas” (щодо модернізації бронетехніки і створення сучасного центру її обслуговування).

Як указує К.В. Ковтуненко, суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у процесі створення інновацій. Що стосується державних господарських об'єднань, на нашу думку, як раз має місце ситуація, коли створюються сприятливі умови для інноваційної діяльності: з одного боку, держава може ефективно втілювати інноваційну політику через державний суб'єкт господарювання; з іншого боку, об'єднання мають великий потенціал для створення нових виробів і технологій [6, с. 5-6].

Саме великі інтегровані структури в пріоритетних секторах економіки (таких як оборонно-промисловий комплекс, авіація, суднобудування), зазначає Ю.В. Кіндзерський, є важливими в проведенні структурних змін і технологічної модернізації. Як переваги державних корпоративних об'єднань зазначаються високий рівень концентрації й технологічна інтеграція виробництва, що позитивно впливають на структуру економіки.

Особливу роль державних суб'єктів господарювання в інноваційній діяльності відзначають багато дослідників: П. Тонурист, Е. Каро, Ф. Беллок.

Естонські дослідники П. Тонурист і Е. Каро розглядають державні суб'єкти господарювання як «інструменти інноваційної політики». Ф. Беллок робить висновок, що саме державні підприємства мають забезпечити «довгострокову перспективу технічного прогресу». Загалом наукові дослідження однозначно вказують на активне залучення держаних підприємств в інноваційну діяльність, пояснюючи це їх «унікальним становищем», що виявляється в можливості впливати на інших суб'єктів господарювання шляхом створення спільних цінностей, у підтримці широкого економічного зростання, зокрема, через ефективне використання інновацій.

Варто вказати, що курс на підвищення ефективності державних підприємств також зумовлений становленням дії ринкових механізмів в Україні, що прийшли на зміну планової економічної системи (командної економіки). Посилення ринкової орієнтації в Україні зумовлено, зокрема, умовами Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, оскільки документ має низку положень щодо регулювання державних підприємств і монополій: забезпечення принципів вільної та неспотвореної конкуренції в торговельних відносинах; забезпечення відсутності дискримінаційних підходів; застосування до державних підприємств законодавства про конкуренцію [7, с. 100-101].

Хоча існують різні точки зору щодо взаємозв'язку між інноваціями та розміром суб'єкта господарювання (відзначимо, що мова йде про суперечливі погляди серед науковців щодо Шумпетеріанської гіпотези, згідно з якою ринкова влада й великі фірми стимулюють інновації), не можна не визнати, що державні господарські об'єднання мають більший інноваційний потенціал, ніж окреме взяте державне підприємство. Серед переваг дослідники відзначають наявність відповідної ресурсної та матеріальної бази, що забезпечують весь цикл створення нового продукту, можливість залучення необхідних фінансових ресурсів і концентрації на пріоритетних напрямках виробництва й перспективних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, міцне фінансове становище та можливість залучення висококваліфікованих кадрів.

По-друге, порядок створення державних господарських об'єднань, зазначений в ч. 4 ст. 119 Господарського кодексу України, є не досить коректним, оскільки створює враження, що державні підприємства є безпосередньо ініціаторами створення об'єднання, а рішення міністерства є наслідком такої ініціативи. Аналіз указаної норми показує, що вона фактично дублює ч. 1 ст. 3 Закону України «Про підприємства», який діяв до набрання чинності 01.01.2004 Господарським кодексом України. Зазначена норма передбачала, що «підприємства мають право на добровільних засадах об'єднувати ...» свою діяльність. Отже, Кабінет Міністрів України й міністерства були позбавлені права створювати об'єднання підприємств, вони мали право лише схвалити ініціативу державних підприємств про об'єднання. Наприклад, зі змісту Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.1997 випливає, що останній схвалив ініціативу «... підприємств Кіровоградської області ... про створення концерну «Лан». Однак указане свідчить про порушення принципу створення державних суб'єктів господарювання розпорядчим способом. З огляду на положення ч. 4 ст. 135, ч. 5 ст. 120 Господарського кодексу України не залишається сумніву, що державні господарські об'єднання створюються одноосібним розпорядженням засновника (уповноваженого ним органу). При цьому жодної ініціативи або згоди на це з боку державних підприємств не потрібно.

2. ВИДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Господарський кодекс вперше провів поділ об'єднань підприємств на види та організаційно-правові форми, хоч у практиці господарювання такі об'єднання існували і до прийняття ГК.

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як:

- господарські об'єднання,
- державні господарські об'єднання,
- комунальні господарські об'єднання (ч. 1 ст. 119 ГК).

Господарське об'єднання - це об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність. Господарські об'єднання діють на основі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками. Господарські об'єднання - це договірні об'єднання.

Види об'єднань – це їх класифікація за певними матеріальними та юридичними критеріями з урахуванням законодавчих визначень.

Матеріальним критерієм класифікації об'єднань на види закон визначає мету, або, інакше, основу їх створення та діяльності. Це може бути: досягнення спільних матеріальних та інших інтересів членів об'єднання, координація їхньої діяльності, централізоване виконання виробничо-господарських і управлінських функцій, реалізація спільного інвестиційного проекту (програми) тощо [8, с. 41-42].

Юридичним критерієм класифікації об'єднань на види ст. 20 Господарського кодексу України визначає правовий режим членства учасників в об'єднаннях. Відповідно до цього критерію розрізняють договірні і статутні об'єднання, які класифікуються також залежно від їхньої організаційно-правової форми: державні, недержавні, змішані.

Господарські об'єднання класифікуються за певними матеріальними та юридичними критеріями.

Матеріальним критерієм є основа їх створення: досягнення спільних матеріальних та інших інтересів, координація їх діяльності, централізоване виконання виробничих та інших функцій тощо. Юридичним критерієм класифікацій на види є правовий режим членства учасників об'єднання.

Відповідно за ознакою обов'язкового установчого документа розрізняють договірні та статутні об'єднання.

Договірними є асоціації та корпорації, статутними – концерни та консорціуми. Законом передбачено, що підприємства можуть об'єднуватись і в інші структури за галузевим чи територіальним принципом.

За галузевою ознакою – галузеві, тобто господарські об'єднання підприємств певної галузі, та міжгалузеві, до складу яких входять господарські організації різних галузей економіки.

За територіальною ознакою поділяються на республіканські, обласні, міські тощо.

З договірних об'єднань найпоширенішими є корпорації державних підприємств.

Державне (комунальне) господарське об'єднання - це об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування [9, с. 114-115].

Державне (комунальне) господарське об'єднання діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Державні (комунальні) об'єднання - це статутні об'єднання.

Особливості правового становища державних (комунальних) господарських об'єднань полягають у тому, що:

- засновниками їх є власники і уповноважені органи, а не самі підприємства. Зокрема, це стосується державних концернів і корпорацій. Так, українські корпорації та концерни державної власності створюються, реорганізуються та ліквідуються рішеннями Кабінету Міністрів України (декретами, постановами). Склад учасників і статuti цих об'єднань затверджують відповідні галузеві міністерства і держкомітети (безпосередньо або за погодженням з Антимонопольним комітетом, Мінекономіки, Мінфіном України). Державні господарські об'єднання галузевого масштабу створюють безпосередньо галузеві міністерства і держкомітети (Мінтранс, Мінпаливенерго тощо). Комунальні господарські об'єднання створюються, реорганізуються і ліквідуються відповідними радами чи держадміністраціями;

- державні (комунальні) господарські об'єднання діють на підставі затверджених засновниками статутів, тобто не мають установчих (засновницьких) договорів. Отже, предмет і цілі їхньої діяльності визначають власники (уповноважені органи), а не самі учасники об'єднань;

- особливістю правового становища державних (комунальних) господарських об'єднань є, як зазначалося вище, обмежене право виходу підприємств із них [10, с. 106-119].

Частина 1 ст. 120 ГК встановлює такі організаційно-правові форми об'єднань підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші форми об'єднання інтересів підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо).

Асоціація - це договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність

підприємств - учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями.

На наш погляд, визначення асоціації як об'єднання, створеного з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, є не зовсім вдалим, оскільки в такому вигляді асоціація мало чим відрізняється від корпорації. Якщо асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств - учасників асоціації, то навряд чи доцільно централізувати виробничі та управлінські функції.

Корпорація - це договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

Консорціум - це тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність [11, с. 9-11].

Концерн - це статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

Договірні об'єднання відрізняються від статутних правовим режимом створення і функціонування. Засновниками цих об'єднань можуть бути підприємства всіх форм власності. Створюються вони на добровільних засадах. Засновники для створення договірної об'єднання укладають між собою багатосторонній установчий договір, у якому визначають усі необхідні умови діяльності об'єднання (склад сторін, мету і предмет діяльності, спільне майно, централізовані функції і повноваження). Юридичною основою створення договірної об'єднання є волевиявлення сторін договору.

Основним у правовому становищі договірних об'єднань, що відрізняє їх від статутних, вважається принцип добровільного членства. По-перше, підприємства добровільно входять до цих об'єднань як їх засновники або члени. По-друге, підприємства-члени на свій розсуд (згідно з власними рішеннями) можуть вийти зі складу діючого договірної об'єднання. У випадках виходу зберігають силу взаємні зобов'язання й укладені договори підприємств з об'єднанням і між собою. Це загальне правило [10, с. 106-119].

Особливості правового становища статутних об'єднань полягають у тому, що:

– засновниками їх є власники і уповноважені органи, а не самі підприємства. Зокрема це стосується державних концернів і корпорацій. Так, українські корпорації та концерни загальнодержавної власності створюються, реорганізуються та ліквідуються рішеннями КМУ (декретами, постановами). Склад членів і статuti цих об'єднань затверджують відповідні галузеві міністерства і держкомітети (безпосередньо або за погодженням з Антимонопольним комітетом, Мінекономіки, Мінфіном України). Статутні об'єднання галузевого масштабу створюють безпосередньо галузеві міністерства і держкомітети (Мінтранс, Держкомвуглепром, Мінзв'язку). Територіальні статутні об'єднання комунальної власності створюються, реорганізуються і ліквідуються відповідними радами народних депутатів чи держадміністраціями;

– статутні об'єднання діють на підставі затверджених засновниками статутів, тобто не мають установчих договорів. Отже, предмет і цілі їхньої діяльності визначають власники (уповноважені органи), а не самі члени об'єднань;

– особливістю правового становища державних статутних об'єднань є обмежене право виходу підприємств з них. Державні підприємства мають право вийти з державних об'єднань за згодою органів, визначених в актах про їхнє створення

Державні і комунальні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест, картель).

Картель — договірне об'єднання ряду підприємств переважно однієї галузі для здійснення спільної комерційної діяльності - регулювання збуту виготовлюваної продукції. Його учасники зберігають свою власність на засоби виробництва і продукт виробництва.

Синдикат - організаційна форма існування різновиду картельної угоди, що передбачає реалізацію продукції, виробленої учасниками об'єднання, через створений спільний збутовий орган або збутову мережу одного з учасників синдикату. На відміну від картелю, синдикат розриває безпосередній зв'язок окремих фірм з ринком. Така форма об'єднання є характерною для підприємств, що виробляють однорідну продукцію [12, с. 59-62].

Трест - монополістичне об'єднання підприємств, що раніше належали різним підприємцям, в єдиний виробничо-господарський комплекс. При цьому підприємства-учасники тресту повністю втрачають свою власність на засоби і продукти виробництва, отже, і юридичну та господарську самостійність.

Спори, що виникають між учасниками об'єднання, вирішуються в порядку, передбаченому статутом об'єднання, або в судовому порядку відповідно до закону.

Державні і комунальні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест тощо).

Конгломерат – статутне об'єднання підприємств, які здійснюють спільну діяльність на основі добровільної централізації функцій виробництва, науково-технічної, інвестиційної, фінансової діяльності, а також для організації комерційного обслуговування.

Конгломерат схожий з вертикальним концерном і утворюється із підприємств технологічно взаємозв'язаних процесом виробництва.

Основна відмінність конгломерату від концерну:

- учасники конгломерату користуються широкою економічною автономією;
- учасникам дозволений більший маневр щодо своїх капіталів;
- учасники можуть інвестувати багатообіцяючий проект без отримання згоди на це інших учасників конгломерату [13, с. 27-30].

Холдинг– добровільне об'єднання підприємств з метою управління іншими компаніями за допомогою володіння контрольними пакетами їх акцій.

Розрізняють два види холдингу:

- а) чистий (виконує зазначену вище функцію);
- б) змішаний (виконує зазначену вище функцію та здійснює підприємницьку діяльність в промисловості, кредитно-банківській, торговельній, транспортній та інших сферах).

Комерційна концесія (франчайзинг) –правоволоділець надає юридичній особі, суб'єкту підприємницької діяльності (користувачу) право на виробництво продукції, торгівлю товарами або надання послуг під торговельною маркою даної компанії на обмеженій території, на термін і умовах, які визначені Договором комерційної концесії.

Предметом договору є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків,

винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації – ст.1116 ЦК.

Підприємство користувача виникає за ніч, воно є копією усіх підприємств даної компанії, а використання торговельної марки значно знижує ризики.

Постійна підтримка і контроль з боку правоволодільца дає можливість користувачу навчитися ефективним методам управління бізнесом, підвищити свій професіоналізм і компетентність.

Користувач отримує безперебійне постачання продукції, сировини, матеріалів, які повністю забезпечують потреби підприємства. У деяких випадках асортимент чітко регламентований умовами договору, користувач не має права його порушувати, продаючи інші товари або послуги.

Підприємницька ініціатива користувача обмежена, правоволоділець втручається у всі сфери діяльності користувача (підприємства).

Правоволоділець приймає важливі рішення, не враховуючи думки користувача.

Правоволоділець:

- передає інструкції по бізнесу;
- організовує навчання та консультації;
- постачає обладнання, товари та ін.;
- допомагає у фінансуванні, прогнозуванні, тощо;
- здійснює контроль;
- інформаційне забезпечення;
- реклама [9, с. 61-62].

Права користувача:

- організовує бізнес під маркою правоволодільца;
- самостійно приймає рішення, за виключенням змін у концепції бізнесу;
- прогнозує діяльність підприємства;
- здійснює підбір персоналу;
- організовує бухгалтерський облік та ін.

Обов'язки користувача:

- нерозголошення комерційної таємниці;
- внесення плати за договором (одноразової і поточної);
- подання звітів про діяльність підприємства;
- чітке виконання норм, правил та обмежень згідно концепції бізнесу;
- проводити відрахування у загальний рекламний бюджет, тощо.

Підприємства, які працюють за договором комерційної концесії, не дивлячись на юридичну самостійність, є по суті своїй частиною єдиної системи. Підприємства уникають цілий ряд перешкод, пов'язаних з функціонуванням незалежного малого бізнесу, а з іншого боку, підприємства породжують проблеми, які притаманні будь-якій корпоративній структурі.

Промислово-фінансова група (ПФГ) — це об'єднання, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міжнародними договорами України, а також з метою виробництва кінцевої продукції.

ПФГ дозволяє забезпечити багатогалузеву господарську систему шляхом мобілізації ресурсів, їхньої концентрації та ефективного використання для формування раціональних технологічних і коопераційних зв'язків в умовах ринкової економіки, підвищення експортного потенціалу і конкурентоспроможності продукції.

ПФГ створюється на добровільних засадах. До його складу входять: головне підприємство і учасники.

Головне підприємство — це підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке виробляє кінцеву продукцію, здійснює її збут, сплачує податки в Україні та офіційно представляє інтереси ПФГ.

Учасник ПФГ — це підприємство, банк, наукова чи проектна установа, організація, створена відповідно до законодавства України, або іноземна юридична особа, що входить до складу ПФГ, виробляє про

Міжну продукцію або надає банківські та інші послуги учасникам і головному підприємству [5, с. 91-95].

Особливості ПФГ та його членів:

- головне підприємство та учасники ПФГ зберігають статус юридичної особи, незалежність у здійсненні господарської і фінансової діяльності;
- ПФГ не має статусу юридичної особи і не підлягає державній реєстрації як суб'єкт господарювання; право діяти від імені ПФГ має виключно головне підприємство;
- у складі ПФГ може бути тільки одне головне підприємство;
- головним підприємством не може бути банк, фінансово-кредитна установа, торговельне, транспортне підприємство, підприємство у сфері громадського харчування, побутового обслуговування;
- у складі учасників повинна бути присутня обов'язкова наявність банківської установи, кількість банків не обмежується;
- головне підприємство і учасники укладають генеральну угоду про спільну діяльність, пов'язану з виробництвом кінцевої продукції;
- підприємство, установа, організація можуть бути головним підприємством або учасником тільки однієї ПФГ.

В Україні можуть створюватись й інші форми об'єднання інтересів підприємств (союзи, спілки, асоціації підприємців).

Підприємства-об'єднання підприємств зберігають статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми об'єднання.

Підприємство-учасник господарського об'єднання має право:

- добровільно вийти з об'єднання на умовах і в порядку, визначених установчим договором про його утворення чи статутом господарського об'єднання;
- бути членом інших об'єднань підприємств, якщо законом, засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання не встановлено інше;
- одержувати від господарського об'єднання в установленому порядку інформацію, пов'язану з інтересами підприємства;

– одержувати частину прибутку від діяльності господарського об'єднання відповідно до його статуту;

– інші права [7, с. 111-112].

Підприємство, яке входить до складу державного або комунального господарського об'єднання, не має права без згоди об'єднання виходити з його складу, а також об'єднувати на добровільних засадах свою діяльність з іншими суб'єктами господарювання та приймати рішення про припинення своєї діяльності.

Рішення про утворення об'єднання підприємств (установчий договір) та статут об'єднання погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

Майнові відносини в об'єднанні підприємств формуються на підставі таких засад:

1) учасники об'єднання підприємств можуть вносити на умовах і в порядку, передбачених його установчими документами, майнові внески (вступні, членські, цільові);

2) майно передається об'єднанню його учасниками у господарське відання або в оперативне управління на основі установчого договору чи рішення про утворення об'єднання. Вартість майна об'єднання відображається у його балансі;

3) господарське об'єднання має право утворювати за рішенням його вищого органу управління унітарні підприємства, філії, представництва, а також бути учасником (засновником) господарських товариств;

4) об'єднання підприємств не відповідає за зобов'язаннями його учасників, а підприємства-учасники не відповідають за зобов'язаннями об'єднання, якщо інше не передбачено установчим договором або статутом об'єднання [6, с. 20-21].

Підприємства-учасники об'єднання можуть вийти з його складу із збереженням взаємних зобов'язань та укладених договорів з іншими суб'єктами господарювання.

Вихід підприємства із складу державного (комунального) господарського об'єднання здійснюється за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Припинення об'єднання підприємств відбувається в результаті його реорганізації в інше об'єднання або ліквідації.

Реорганізація господарського об'єднання здійснюється за рішенням підприємств-учасників, а реорганізація державного (комунального) господарського об'єднання - за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Ліквідація господарського об'єднання здійснюється за рішенням підприємств-учасників, а ліквідація державного (комунального) об'єднання - за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Майно, що залишилося після ліквідації об'єднання, розподіляється між учасниками згідно зі статутом об'єднання підприємств чи договором.

3. ФУНКЦІЇ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ. УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАННЯМ ПІДПРИЄМСТВ

Функції та компетенція об'єднання підприємств за загальним правилом визначаються в індивідуальному порядку - тими актами, якими створюється об'єднання.

Об'єднанню підприємств, як правило, притаманні такі функції:

– виконання завдань, визначених договором, статутом, актом про створення об'єднання (промислова діяльність, будівництво, транспортна діяльність та ін.);

– вирішення спільних для групи підприємств питань, зокрема, питань соціально-економічного розвитку;

– проведення спільної для галузі науково-технічної політики (поліпшення якості продукції, підвищення технічного рівня виробництва, ефективне використання потужностей, зовнішньоекономічна діяльність тощо);

– виконання при необхідності планових функцій, якщо це передбачено статутом або засновницьким договором;

– координаційні;

– захист прав та інтересів підприємств об'єднання тощо.

Існує також практика делегування Кабінетом Міністрів України окремим об'єднанням підприємств функцій і повноважень центральних органів виконавчої влади. Зокрема, це здійснено Декретом Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. "Про управління майном, що є у загальнодержавній власності, в будівництві та промисловості будівельних матеріалів"¹. Цим декретом державним корпораціям, створеним у будівництві та промисловості будівельних матеріалів, надано статус центральних органів виконавчої влади, тобто вони є вищестоящими органами щодо підприємств, які входять до об'єднання [2, с. 157-168].

Делегування функцій і відповідних повноважень означає, що об'єднання діють у відносинах з підприємствами, які до них входять, як вищестоящий

орган. Це означає, що вони виконують такі функції і реалізують такі повноваження:

- приймають рішення про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств і організацій;
- затверджують статuti цих суб'єктів;
- контролюють дотримання підприємствами статутів;
- вживають заходів до керівників підприємств у випадках порушення статутів;
- здійснюють контроль за ефективним використанням і збереженням майна, закріпленого за підприємствами;
- укладають і розривають контракти з керівниками підприємств;
- дають згоду Фонду державного майна України на створення спільних підприємств, у статутні фонди яких передається майно, що є державною власністю, тощо.

Корпораціям як центральним органам державного управління заборонено безпосереднє втручання в господарську діяльність підприємств, вищестоящими органами щодо яких вони є.

Основні положення щодо управління об'єднанням підприємств встановлені ст. 122 ГК, згідно з якою господарські об'єднання мають вищі органи управління (загальні збори учасників) та утворюють виконавчі органи, передбачені статутом господарського об'єднання [3, с. 52-53].

Вищий орган господарського об'єднання:

- затверджує статут господарського об'єднання та вносить зміни до нього;
- вирішує питання про прийняття в господарське об'єднання нових учасників та виключення учасників з його складу;
- утворює виконавчий орган господарського об'єднання відповідно до його статуту чи договору;
- вирішує фінансові та інші питання відповідно до установчих документів господарського об'єднання.

Виконавчий орган господарського об'єднання (колегіальний чи одноособовий) вирішує питання поточної діяльності, які відповідно до статуту або договору віднесені до його компетенції.

Функції та компетенція господарських об'єднань визначаються нормативними актами, якими створюються об'єднання.

Господарські об'єднання мають вищі органи управління (загальні збори учасників) та утворюють виконавчі органи, передбачені статутом господарського об'єднання.

Вищий орган господарського об'єднання:

- затверджує статут господарського об'єднання та вносить зміни до нього;
- вирішує питання про прийняття в господарське об'єднання нових учасників та виключення учасників з його складу;
- утворює виконавчий орган господарського об'єднання відповідно до його статуту чи договору;
- вирішує фінансові та інші питання відповідно до установчих документів господарського об'єднання.

Виконавчий орган господарського об'єднання (колегіальний чи одноособовий) вирішує питання поточної діяльності, які відповідно до статуту або договору віднесені до його компетенції [3, с. 263-264].

Управління державним (комунальним) господарським об'єднанням здійснюють правління об'єднання і генеральний директор об'єднання, який призначається на посаду та звільняється з посади органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Склад правління визначається статутом об'єднання. Порядок управління державним (комунальним) господарським об'єднанням визначається статутом об'єднання відповідно до закону.

Здійснення управління поточною діяльністю об'єднання підприємств може бути доручено адміністрації одного з підприємств (головного підприємства об'єднання) на умовах, передбачених установчими документами відповідного об'єднання.

Спори, що виникають між учасниками об'єднання, вирішуються в порядку, передбаченому статутом об'єднання, або в судовому порядку відповідно до закону.

До функцій господарських об'єднань входить:

- 1) виконання завдань, визначених договором, статутом, актом про створення об'єднання;
- 2) вирішення спільних питань соціально-економічного розвитку;
- 3) здійснення єдиної науково-технічної політики щодо контролю якості продукції, технічного рівня виробництва, ефективного використання потужностей;
- 4) виконання за необхідності планових функцій, якщо це передбачено статутом або установчим договором;
- 5) координації;
- 6) захист прав та інтересів підприємств об'єднання [4, с. 285-288].

Господарські об'єднання діють у відносинах з підприємствами, які до них входять, як вищий орган, виконують функції і реалізують наступні повноваження:

- приймають рішення про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств і організацій;
- затверджують статuti цих суб'єктів або положень про них;
- контролюють дотримання підприємствами статутів;
- вживають заходи до керівників підприємств у разі порушення статутів;
- здійснюють контроль за ефективним використанням і збереженням майна, яке закріплене за підприємством;
- укладають і розривають контракти з керівниками підприємств.

Корпораціям заборонено безпосереднє втручання в господарську діяльність підприємств вищих органів, до яких вони входять.

Певні особливості встановлені ГК щодо управління державним (комунальним) господарським об'єднанням. Управління цими суб'єктами здійснюють правління об'єднання і генеральний директор об'єднання, який

призначається на посаду та звільняється з посади органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Склад правління визначається статутом об'єднання. Порядок управління державним (комунальним) господарським об'єднанням визначається статутом об'єднання відповідно до закону.

Здійснення управління поточною діяльністю об'єднання підприємств може бути доручено адміністрації одного з підприємств (головного підприємства об'єднання) на умовах, передбачених установчими документами відповідного об'єднання.

Особливості та правові основи управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі визначені Законом України від 16 червня 2011 р. "Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі".

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження встановлено, що сутність державних господарських об'єднань полягає в координації органом управління державних підприємств, що разом утворюють суб'єкт господарювання. Об'єднання не є суб'єктом організаційно-господарських повноважень, оскільки орган управління входить до складу об'єднання й забезпечує його функціонування.

Особливості правового статусу державних господарських об'єднань визначаються Господарським кодексом України, установчими документами, окремими законами та постановами Кабінету Міністрів України.

Легальна характеристика понять «об'єднання підприємств» і «державне господарське об'єднання», зазначена в Господарському кодексі України, має недоліки. У зв'язку з цим запропоновано:

– уточнити мету об'єднання підприємств, пропонується в ч. 1 ст. 118 Господарського кодексу України слова «з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань» замінити словами «з метою вирішення спільних економічних і соціальних завдань шляхом координації їхньої виробничої, наукової та іншої діяльності»;

– закріпити в ч. 4 ст. 119 Господарського кодексу України розпорядчий, а не дозвільний спосіб створення державних господарських об'єднань: слова «утворене державними (комунальними) підприємствами» замінити словами «утворюється серед державних (комунальних) підприємств».

Інноваційна діяльність має стати провідною метою державних господарських об'єднань, оскільки вони мають великий потенціал для створення нових виробів і технологій, а держава може ефективно реалізовувати інноваційну політику через підпорядковані їй суб'єкти господарювання.

Для того, щоб успішно працювати в умовах ринкової конкуренції, підприємства прагнуть об'єднуватись у промислові, промислово-фінансові та інші групи.

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися: по-перше, як господарські об'єднання; по-друге, як державні чи комунальні господарські об'єднання.

Господарські об'єднання підприємств мають змогу більш ефективно розв'язувати виробничі завдання, що постають перед окремими підприємствами. Вони дозволяють розширювати можливості їхньої господарської діяльності, більш раціонально використовувати наявні ресурси за рахунок їх об'єднання, удосконалення організації спільної діяльності для вирішення конкретних завдань у виробничій сфері, у здійсненні соціальних та інших заходів.

Отже, господарське об'єднання є складною господарською організацією, яка створена на основі поєднання матеріальних інтересів підприємств-учасників, діє на підставі установчого договору або статуту і реєструється як юридична особа, за виключенням промислово-фінансових груп.

Якщо на ринку підприємства не будуть об'єднуватись, то вони будуть у будь-якому разі поглинені більш потужними корпораціями чи іншими видами об'єднань. Саме тому, об'єднання – це єдиний захист задля збереження свого існування як на внутрішньому так і на зовнішньому міжнародному ринку товарів та послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Кравець І.М. Правовий статус суб'єктів організаційно- господарських повноважень за Господарським кодексом України / І.М. Кравець // Вісник господарського суду. – 2008. – № 1. – С. 157–168.
3. Вінник О.М. Господарське право : [навчальний посібник] / О.М. Вінник. – 2-ге вид., змінене та доп. – К. : Правова єдність, 2009. – 766 с.
4. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини : [монографія] / О.П. Віхров. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 512 с.
5. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О.П. Віхров. – Донецьк, 2009. – 30 с.
6. Гудзь О. Є. Корпоративне управління : понятійно-термінологічний словник / О. Є. Гудзь. — К. : Державний університет телекомунікацій, 2014. — 41 с.
7. Джуринський В.О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: [монографія] / В.О. Джуринський. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 222 с.
8. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : підруч. / [Щелкунов В. І., Овсак О. П., Кириленко О. М. та ін.]. — К. : НАУ, 2012. — 336 с.
9. Єгорова І. Г. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навч. посіб. / І. Г. Єгорова, Г. І. Матукова, Н. С. Приймак. — Львів : Магнолія 2006, 2009. — 331 с.
10. Щербина В.С. Господарські об'єднання в Україні: проблеми вдосконалення правового становища / В.С. Щербина // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 2. – С. 106–119.
11. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04

«Господарське право; господарсько-процесуальне право» / І.М. Кравець. – К., 2008. – 16 с.

12. Коваль В.М. Організаційно-господарські відносини і зобов'язання / В.М. Коваль // Економіка та право. – 2011. – № 3. – С. 59–62.

13. Любченко П.М. Організаційно-господарські повноваження: проблеми теорії і практики / П.М. Любченко, Ю.М. Берездецький // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2013. – Том 2. – Випуск 6-2. – С. 27–30.

14. Петрина В. Н. Господарські об'єднання: правові проблеми управління / В. Н. Петрина // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 2. - С. 191-195

15. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст. 456.

16. Хозяйственное право : [учебник] / [В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, В.В. Хахулин и др.] ; под ред. В.К. Мамутова. – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.

17. Переверзєв О.М. Господарсько-правове забезпечення корпоративного контролю в акціонерних товариствах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / О.М. Переверзєв. – Донецьк, 2004. – 20 с.

18. Щербина В. Правова природа корпоративних відносин / В. Щербина // Українське комерційне право. – 2006. – № 7. – С. 10–14.